

ยุทธศาสตร์การฟื้นฟูความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนบางสระเก้า
ในกระแสโลกาภิวัตน์

Economic Revival Strategies in the Context of Globalization
for the Bang Sa Kao Community

พระปลัดสาธิต ทองเปรม¹ จำลอง แสนเสนาะ² พีระ รัตนะวิจิตร³

Phraparat Sathit Thongprem, Chamlong Saensanoh, Peera Rattanawijit

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี การวิจัยนี้ใช้แนวทางวิจัยแบบข้ามพหุสาขา วิธีการวิจัยโดยอาศัยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับเทคนิคในการวิจัยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร ร่วมกับการสัมภาษณ์เป็นหลัก สำหรับเครื่องมือที่นำมาใช้มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในรูปแบบต่าง ๆ รวม 3 รูปแบบ ได้แก่ การสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง และอาศัยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า จากนั้นใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความในลักษณะต่างๆ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมโดยอาศัยกรอบการวิเคราะห์เชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าชุมชนบางสระเก้ามีพัฒนาการทางเศรษฐกิจตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพและการแลกเปลี่ยน ช่วงเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพและเหลือขาย และช่วงเศรษฐกิจเพื่อการขาย ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนบางสระเก้านั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยด้านการปกครองและการบริหารการ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน

คำสำคัญ (Keywords): ยุทธศาสตร์การฟื้นฟู; ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ; กระแสโลกาภิวัตน์

Received: 2021-09-17 Revised: 2021-10-08 Accepted: 2021-10-25

¹ สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี Interdisciplinary Program for Sustainable Development Faculty of Humanities and Social Sciences Rambhai Barni Rajabhat University. Corresponding Author e-mail: Thongpeme@gmail.com

^{2 3} คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี Faculty of Humanities and Social Sciences Rambhai Barni Rajabhat University

Abstract

This article aims to study the factors affecting the economic change of Bang Sa Kao community. Bang Sa Kao Subdistrict Laem Sing District Chanthaburi Province This research uses a cross-disciplinary research approach. Research methods based on qualitative research methods For research techniques, the study papers were used. together with the interview mainly The tool used was a semi-structured interview. By using interviews as a tool in 3 different formats, including hearsay history interviews; in-depth interview group interview which key informants are derived from specific selections. and relying on participant observation Validation uses a triangular data validation method. The data were then analyzed with different interpretations. which is a social phenomenon based on historical qualitative analysis framework The results of the study revealed that Bang Sa Kao community experienced three periods of economic development from past to present: subsistence economy and exchange. Economic period for subsistence and unsold and economic period for sales Factors Affecting Economic Change of Bang Sa Kao Community There are 4 related factors which are political factors. administrative and administrative factors economic factors and community cultural factors

Keyword: Restoration Strategy; Economic Strength; Globalization

บทนำ (Introduction)

บางสระแก้วเป็นตำบลแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีระบบนิเวศที่หลากหลาย มีสัตว์บกและสัตว์น้ำนานาชนิด เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบลุ่มตั้งอยู่ชายทะเลและปากแม่น้ำ มีลำคลองล้อมรอบ มีน้ำเค็มไหลผ่านตลอดทั้งปี ระบบธรรมชาติสิ่งแวดล้อมดังกล่าวมีผลทำให้สภาพอากาศ ดิน และน้ำมีความอุดมสมบูรณ์มากรวมสัตว์น้ำนานาชนิด โดยมีการสันนิษฐานว่ากลุ่มคนที่เข้ามาสร้างถิ่นฐานเป็นชนกลุ่มแรกเป็นชนเผ่าชาติพันธุ์ของซึ่งเป็นคนพื้นถิ่นเดิมของจังหวัดจันทบุรี ต่อมาเมื่อระบบคมนาคมทางน้ำ และการติดต่อ สื่อสารระหว่างกันถูกพัฒนามากขึ้น ทำให้มีกลุ่มชนต่างชาติต่าง ๆ อพยพเข้ามากันมากขึ้น กลุ่มชนต่าง ๆ ที่เข้ามาติดต่อกับค้าขาย เช่น ชาวจีน ชาวญวน และคนไทยจากภาคใต้ เป็นต้น ซึ่งการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าว เมื่อได้ดำรงความสัมพันธ์อยู่ในระยะเวลาที่ยาวนาน ทำให้เกิดความเป็นชุมชนขึ้น (องค์การบริหารส่วนตำบลบางสระแก้ว. ออนไลน์.2564 ; สถิตย์ แสนเสนาะ. สัมภาษณ์, 23 พฤศจิกายน 2563)

สภาพพื้นที่ของตำบลบางสระแก้ว อยู่ใกล้ทะเลมีพื้นที่ป่าชายเลน มีที่ดอนไม่มากนัก หากแต่มีพื้นที่เพียงพอสำหรับการเกษตร โดยในภาพรวมสมัยอดีตนั้นจะมีลักษณะของการช่วยเหลือเกื้อกูลและพึ่งพาอาศัยกันเป็นส่วนใหญ่ เช่น ชาวบ้านจะกันคันดินเพื่อกันไม่ให้น้ำเค็มเข้านา มีการทำนาปีละหนึ่งครั้ง เย็บตับใบจากเพื่อมุงหลังคา ทอเสื่อกกเป็นอาชีพเสริม และซ่อมแซมบ้านเรือน เป็นต้น

ทั้งนี้ ชุมชนตำบลบางสระแก้ว มีวิถีชีวิตอย่างเรียบง่าย ใช้ภูมิปัญญาชุมชนในการประกอบอาชีพ พึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนในการดำรงชีวิต มีการสืบทอดความรู้ ภูมิปัญญาที่มีมาในอดีตอย่างต่อเนื่อง โดยมีกระบวนการเรียนรู้ เรื่องผลิตภัณฑ์ การแปรรูปอาหารทะเล การทำกะปิ งานฝีมือ หลายนานในชุมชน แม้ว่า ตำบลบางสระแก้วจะมีต้นทุนชุมชนที่สำคัญมากมาใช้ในการดำรงชีวิต หากแต่ กระแสของความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โฉมหน้าของชุมชนแห่งนี้ เปลี่ยนไป (องค์การบริหารส่วนตำบลบางสระแก้ว, 2564)

ความเข้มแข็งของชุมชนบางสระแก้ว มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามยุคโลกาภิวัตน์ โดยได้นับ อิทธิพลจากการพัฒนาด้านต่างๆ การติดต่อสื่อสาร การคมนาคมขนส่ง และเทคโนโลยีสารสนเทศ อัน แสดงให้เห็นถึงการเจริญเติบโตของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี และวัฒนธรรม ที่เชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคล ชุมชน หน่วยธุรกิจ และโลกภายนอก ชุมชนบางสระแก้วนั้น ตั้งแต่ ประมาณปี พ.ศ. 2300 ที่มีการสืบค้นพบว่าเกิดการก่อตั้งเป็นชุมชน จนถึงพ.ศ. 2500 รวม ระยะเวลา 200 ปี มีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี และวัฒนธรรมใหม่ ๆ ไม่เข้ามาแทรกแซง จึงอยู่กันในรูปแบบของระบบเครือญาติ ถ้อยทีถ้อยอาศัย ดูแลกันเหมือนคนในครอบครัวของตน ทรัพย์สินที่ดินก็ได้แต่ครอบครองโดยการจับจอง ไม่มีหลักฐานทางกฎหมายว่าเป็นของใคร แต่ชาวบ้านก็รู้กันว่าทรัพย์สินนั้นของใคร เช่น ที่ดิน ของตามาใช้เลี้ยงควาย และควายของตามาชื่อไอ้แดง ที่ดินแปลงนั้นตามาก็สามารถใช้สอยได้โดยไม่ต้อง มีเอกสารสิทธิ์ ในลักษณะของการอยู่อาศัยร่วมกันแบบพึ่งพา เรียกว่าการอยู่ร่วมกันแบบ “คนบ้านเรา” การประกอบอาชีพต่าง ๆ ก็จะช่วยกัน ยามตกทุกข์ได้ยากก็ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือกัน เป็นหูเป็นตาในการดูแลทรัพย์สินให้กัน ทำกิจกรรมร่วมกัน จึงเกิดชุมชนที่มีความรักใคร่สามัคคี ทำกิจกรรม สาธารณะต่าง ๆ จะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีมาโดยตลอด ซึ่งเป็นรูปแบบของคนใน (In Group) จนอาจเรียกได้ว่าเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจแห่งหนึ่งของภาคตะวันออก (เฉลิมชัย ทองอยู่. สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2563)

เมื่อถึงปี พ.ศ. 2525 กำนันมงคล ทองอ่อน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ได้เริ่มมีการพัฒนาตลาด ลานค้าชุมชน โดยการรื้อถอนเมรุหลังเก่าและย้ายเข้ามาสร้างใหม่ ใช้พื้นที่รอบเมรุในการสร้างตลาด ลานค้าชุมชน และตั้งชื่อเรียกกันว่า “ตลาดสี่มุมเมรุ” ชาวบ้านจะนำสินค้ามาวางขายที่ตลาดสี่มุมเมรุ หน้าวัดบางสระแก้วในช่วงบ่ายจนถึงเย็นมืด แต่ละครั้วเรือนก็จะมียรายได้จากการเกษตรแบบพอเลี้ยงชีพได้ แต่เมื่อเกิดการใช้วิถีชีวิตโดยการเอาเงินเป็นตัวตั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลายอย่างก็ เปลี่ยนแปลงไป ทำการประมงซึ่งถือว่าอาชีพหลักก็ใช้วิธีการที่ผิดเช่น การใช้วนล้อมตาละเอียดยัง โพงพาง ยกยอ เป็นต้น ทำให้สัตว์น้ำขยายพันธุ์ไม่ได้ส่งผลให้สินค้าในการสร้างรายได้ต่ำลง ผนวกกับ ในยุคนี้ระบบทุนนิยมเริ่มเข้ามามีอิทธิพลในชุมชน จึงเกิดการทำลายทรัพยากรอย่างล้างผลาญ เช่น การขุดป่าชายเลนเป็นบ่อกุ้ง เป็นต้น เนื่องจากกุ้งกุลาดำ หรือกุ้งขาว ขายได้ราคาดี ขณะที่แหล่ง อนุบาลสัตว์น้ำตามธรรมชาตินั้นลดลง ต่อมาเมื่อกุ้งเริ่มเป็นโรคมามากขึ้น ชาวบ้านก็เลี้ยงกันแบบไม่มี วิชาความรู้ จึงต้องพึ่งพาอาศัยนายทุน ที่เข้ามาพร้อมกับยารักษาโรคกุ้ง ที่มีราคาค่อนข้างแพง สุดท้ายกุ้งติดโรคกันทั่ว ประกอบกับนโยบายรัฐบาลได้มีการส่งเสริมอาชีพทางการเกษตรได้จัดตั้ง

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ปล่อยเงินกู้ให้เกษตรกร ทำให้ชาวบ้านเอาโฉนดที่ดินไปจำนอง นำเงินออกมาใช้นี้สินเมื่อเลี้ยงกุ้งขาดทุน ชาวบ้านต่างเป็นหนี้สินกันมาก บางครัวเรือนติดหนี้แก้ไข ปัญหาไม่ได้จนต้องคิดสั้นผูกคอตายก็มี บางรายเปลี่ยนมาเลี้ยงปลาเก๋า ปลากระพง ซึ่งลงทุนสูงขึ้นอีกและกำไรก็ลดน้อยลง อาชีพเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อขายเป็นหลักสร้างความไม่ยั่งยืนสำหรับชุมชน บางสระเก่า (สุรศักดิ์ บรรเทาพงษ์ สัมภาษณ์. 11 ธันวาคม 2563)

ภายใต้อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมาแล้วนั้น จึงเกิดการเปลี่ยนอาชีพมาทำ หัตถกรรมกันมากขึ้น โดยเฉพาะวิชาการทอเสื่อที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดวิชาไว้ให้ บวกกับแหล่งผลิตต้นกก ต้นปอคุณภาพดี เพราะบางสระเก่ามีดิน 3 น้ำ คือ น้ำจืด น้ำกร่อยและน้ำเค็ม ทำให้มีวัสดุในการทำเสื่อคุณภาพดี จึงเริ่มทอเสื่อขายกันมาก เมื่อเสื่อมีคุณภาพดีก็ส่งขายไปทั่วประเทศ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาหาซื้อเสื่ออกบางสระเก่ากันมาก จนผลิตแทบไม่ทัน ในปี พ.ศ. 2538 ทุก ๆ บ้านต้องทอเสื่อเป็นอาชีพหลัก หรือเมื่อประกอบอาชีพอื่นก็จะใช้เวลาว่างทอเสื่อ บางบ้านเมียฟุ้งฝัวทอ บางบ้านแม่ฟุ้งลูกทอ เสี่ยงกระทบพืชมทอเสื่อตั้งแต่เช้ามีดกันทุกบ้าน บางรายทอเสื่อปลดหนี้ได้คืนโฉนดเมื่อครั้งเลี้ยงกุ้งขาดทุนได้เลยก็มี ส่วนราชการเข้ามาศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก และเอาเสื่อบางสระเก่าไปเป็นคำขวัญจังหวัดจันทบุรีตอนหนึ่งว่า “เสื่อจันทบุรี” ชาวบางสระเก่ามีรายได้ดีจากการทอเสื่อจึงนิยมส่งลูกหลานไปเรียนให้จบในชั้นสูง ๆ มีปริญญามาแปะฝาบ้านให้พ่อแม่ภูมิใจ เพื่อนำมาอวดเพื่อนบ้านว่าลูกหลานในตระกูลของตนเองเรียนสูงและมีความรู้มากกว่าผู้อื่น หลังจากนั้น ในปี พ.ศ. 2542 จันทบุรีได้ประสบภัยพิบัติ เขาดล่ม เขื่อนรับน้ำไม่ไหว น้ำหลากเข้าท่วมเมืองจันทบุรีนานหลายวัน ผลิตภัณฑ์เสื่อกเสียหายจำนวนมาก นักท่องเที่ยวเริ่มไม่มาเที่ยวเมืองจันทบุรีและราคาเสื่อจึงถูกลงมาก ชาวบ้านจึงมาร่วมกันแก้ปัญหา มีการจัดตั้งกลุ่มทอเสื่อและศูนย์กลางการค้าเสื่อ เช่น กลุ่มสตรีทอเสื่อ กุญแจศิลป์เสื่อบางสระเก่า และกลุ่มปั่นปอทอเสื่อทุกหมู่บ้าน เป็นต้น จึงเริ่มมีการเรียนรู้การตลาดพัฒนาผลิตภัณฑ์ แปรรูปเสื่อเป็นรูดลายต่าง ๆ ประยุกต์จากเสื่อรองนอนนำมาเย็บใส่ฟองน้ำเป็นเสื่อพักราคาสูง เศษเสื่อทำกระเป่า ทำรองเท้า ทำเป็นเสื่อรองจาน เป็นต้น (อุทัย สีเผือก. สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2563)

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแล้วนั้น ในปี พ.ศ. 2544 ได้มีนโยบายกองทุนหมู่บ้าน (กองทุนเงินล้าน) โครงการพัฒนาสินค้าโอท็อปและโครงการอื่น ๆ อีกมากมาย ทำให้เสื่อบางสระเก่าสามารถส่งออกไปขายยังต่างประเทศได้เป็นปริมาณมาก แต่ก็ยังคงมีปัญหาด้านวัตถุดิบในการผลิต เนื่องจากเยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่นิยมทำนา ปลูกกก และปลูกปอ แต่เลือกที่จะไปทำงานรับราชการหรืองานเอกชนที่มีเงินเดือนประจำแทน จึงต้องสั่งวัตถุดิบมาจากต่างจังหวัด เช่น สั่งกกมาจากปราจีนบุรี สั่งปอมาจากสระแก้ว เป็นต้นซึ่งทำให้คุณภาพผลิตภัณฑ์ลดลง เพราะพื้นที่เพาะปลูกแตกต่างจากบางสระเก่า เสื่อบางสระเก่าจึงไม่มีคุณภาพ ส่งผลทำให้ตลาดไม่ต้องการ มีผลกระทบต่อราคาที่ตกต่ำ ชาวบ้านส่วนหนึ่งเมื่อทำเสื่อแล้วไม่ได้กำไรพอสมควร จึงเปลี่ยนอาชีพไปเป็นลูกจ้างหรือกลับไปเลี้ยงสัตว์น้ำตามเดิม บางครัวเรือนไปทำการเกษตรหมุนเวียน สินค้าเป็นที่ยอมรับของตลาดเช่น ปลูกกล้วย ปลูกข้าวหอมมะลิ ปลูกข้าวโพด ปลูกมันเทศ บางบ้านปลูกไม้ยืนต้น เช่น

มะม่วง มะพร้าว เป็นต้น สินค้าราคาดีเป็นที่ต้องการของตลาดแต่พืชเหล่านี้มีฤดูกาล ออกผลผลิตปีละครั้ง จึงทำให้ชาวบ้านมีรายได้ไม่เพียงพอ (อุทัย สีเผือก. สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2563)

จะเห็นได้ว่า ชุมชนบางสระเก้า นับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันต้องก้าวเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่ต้องต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางความไม่พร้อมของชุมชนในหลายด้าน แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่มีมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันจะส่งผลกระทบต่อทั้งในแง่บวกและลบควบคู่กันไป แต่ในความเป็นจริงแล้วกลับพบว่าชาวตำบลบางสระเก้า ได้รับผลกระทบในแง่ลบมากกว่าผลบวก เช่น ปัญหาพึ่งพาตนเองไม่ได้ ชุมชนเกิดการแตกตัว ประชาชนมีหนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบ พิษผลทางการเกษตรราคาตกต่ำ เป็นต้น จึงเป็นความท้าทายที่ว่าจะสามารถฟื้นฟูเศรษฐกิจของชุมชนบางสระเก้าให้มีความเข้มแข็งขึ้นได้อย่างไร แต่ก่อนที่จะสร้างกระบวนการฟื้นฟูได้อย่างสมเหตุสมผลนั้น จำเป็นที่จะต้องตอบคำถามที่ว่า มีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจของชุมชนบางสระเก้าง่าดังกล่าว ด้วยเหตุผลนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษา ยุทธศาสตร์การฟื้นฟูความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนบางสระเก้าในกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อหาแนวทางให้ชุมชนบางสระเก้า ได้เกิดกระบวนการพัฒนา และสามารถกลับมามีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ มีความเป็นอยู่ดีขึ้นจากเดิมและเป็นแนวทางในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ ที่เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในปัจจุบันและอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objective)

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการทางเศรษฐกิจตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ของชุมชนบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยนี้ใช้แนวทางวิจัยแบบข้ามพหุสาขา (Trans-Disciplinary) การศึกษาโดยอาศัยแนวทางการวิจัยแบบข้ามพหุสาขานี้ เป็นกระบวนการศึกษาที่อาศัยปัญหาของชุมชน สังคม หรืออื่นๆ ที่มีความซับซ้อนในโลกของความเป็นจริงเป็นตัวตั้ง จากนั้นแล้วการวิจัยแนวนี้ จะอาศัยความรู้จากศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อร่วมกันแสวงหาความรู้ใหม่ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในลักษณะของกระบวนการผลิตความรู้ร่วมกัน ในกระบวนการดังกล่าว เป็นการร่วมระดมความคิดระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหานั้นๆ ในส่วนของวิธีการวิจัย (Research Method) เป็นวิธีการวิจัยโดยอาศัยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยที่ในงานวิจัยนี้เป็นวิธีวิทยาในการแสวงหาความรู้ใหม่ (Originality) ซึ่งต้องตั้งอยู่บนฐานความจริงที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ (Empirical Evidence) เสมอ สำหรับเทคนิคในการวิจัยเป็นการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์สภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันของชุมชนบางสระเก้า โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้ง

เอกสารขั้นต้น(Primary Data)และเอกสารชั้นรอง(Secondary Data) ร่วมกับการสัมภาษณ์เป็นหลัก สำหรับเครื่องมือที่นำมาใช้มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - structured or Guided Interview) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (Interview Guide)เป็นเครื่องมือในรูปแบบต่าง ๆ รวม 3รูปแบบ ได้แก่ การสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - depth Interview) การสัมภาษณ์กลุ่ม(Group Interview) ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling)เพื่อก่อให้เกิดการยืนยันข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาเป็นไปของชุมชนบางสระแก้ว ที่มีพลวัตการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่องเรื่อยมา และอาศัยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

การตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) จากนั้นใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความในลักษณะต่างๆ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมโดยอาศัยกรอบการวิเคราะห์เชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์ ส่วนรูปแบบการวิเคราะห์ที่จะใช้เพื่อช่วยตอบวัตถุประสงค์การวิจัยมีรูปแบบที่สำคัญ ได้แก่ การจัดกลุ่มข้อมูล หมายถึง การจัดหมวดหมู่ที่สามารถเก็บรวบรวมมาได้ทั้งหมด เป็นการจัดข้อมูลให้เป็นระบบ เพื่อให้เกิดความง่ายและสะดวกต่อการวิเคราะห์ การวิเคราะห์เชิงกระบวนการ หมายถึง การวิเคราะห์ขั้นตอนของกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวเนื่อง และสอดคล้องกันในกระบวนการพัฒนาพื้นที่ของชุมชนบางสระแก้ว การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางเครือข่าย หมายถึง การจำแนกและอธิบายว่า กลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม เช่น การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางเครือข่ายแบบอุปถัมภ์ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางเครือข่ายระหว่างกลุ่มและชนชั้นทางสังคมกลุ่มและชนชั้นทางสังคม การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำและประชาชน เป็นต้น และสรุปผลการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนบางสระแก้ว สุดท้ายแล้วจึงนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย การตีความหมายข้อมูลบนฐานของการวิเคราะห์เหตุและผลในเชิงประวัติศาสตร์ ที่ว่าเหตุการณ์ในอดีตที่เคยเป็นมามีผลต่อเหตุการณ์ในปัจจุบันที่เป็นอยู่ซึ่งจะมีผลต่ออนาคต (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2555)

ผลการวิจัย (Research Results)

1. พัฒนาการทางเศรษฐกิจตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันของชุมชนบางสระแก้ว ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

หลักฐานเอกสารทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ที่มีการบันทึกถึงร่องรอยทางประวัติศาสตร์พอสรุปได้ว่า ชุมชนบางสระแก้วเริ่มก่อตั้งเป็นชุมชนประมาณปี พ.ศ. 2300 กลุ่มคนที่เข้ามาสร้างถิ่นฐานเป็นชนกลุ่มแรกเป็นชนเผ่าชาติพันธุ์ของที่เป็นคนพื้นถิ่นเดิมของจังหวัดจันทบุรี ต่อมาได้มีกลุ่มชนต่าง ๆ ที่เข้ามาติดต่อกับค้าขาย เช่น ชาวจีน ชาวญวน และคนไทยจากภาคใต้ เป็นต้น ซึ่งการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าว เมื่อได้ดำรงความสัมพันธ์อยู่ในระยะเวลาที่ยาวนาน ทำให้เกิดความเป็นชุมชนขนาดใหญ่ขึ้น จากที่พักชั่วคราวมาเป็นที่อยู่อาศัย และที่ทำมาหากินหลัก หรือการตั้งถิ่นฐานถาวรใหม่จากกลุ่มชนเชื้อชาติเดียวขยายตัวเป็นกลุ่มชนหลายเชื้อชาติมาอยู่รวมกันมีทั้งชาวของ ชาวไทยภาคใต้ ชาวจีน และชาวญวน ส่วนความหมายของบางสระแก้วนั้นตั้งชื่อตามสระขนาดใหญ่ 9 ลูก

(ภารดี มหาจันทร์, 2555) อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาพัฒนาการทางเศรษฐกิจตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันของชุมชนบางสระแก้ว สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงใหญ่ๆ ดังนี้

ช่วงที่ 1 ช่วงเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพและแลกเปลี่ยน พบว่า ตำบลบางสระแก้วในอดีตเป็นที่เหมาะแก่การเพาะปลูกข้าวและทำเกษตรกรรม ชุมชนมีรูปแบบการพึ่งตนเองได้ โดยการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง การทำนาในอดีตนั้นพบว่าตั้งอยู่บนพื้นฐานของระบบเครือญาติคือการแลกเปลี่ยนแรงงานระหว่างครอบครัว ดังนั้นพลังการผลิตก็จะอาศัย “ลงแขก” หรือ “ขอแรง” หลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตและแบ่งส่วนไว้รับประทานอย่างเพียงพอตลอดปีก่อนการเก็บเกี่ยวครั้งต่อไปแล้ว ส่วนที่เหลือชาวบ้านจะนำข้าวไปแลกเปลี่ยนสิ่งของที่จำเป็น นอกจากนี้ยังมีวิธีการพึ่งตนเองในการสร้างบ้านเรือนกล่าวคือในสมัยนั้นมีการสร้างบ้านเรือนแบบเอาแรงกัน และใช้วัสดุตามธรรมชาติ ส่วนวิธีการรักษาพยาบาลในสมัยนั้นใช้วิธีการรักษาโดยใช้สมุนไพรที่ขึ้นอยู่ตามป่าเอามาเผา ฟน และต้มกิน มีการใช้คาถาอาคมกำกับในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บทั้งหลาย(ภารดี มหาจันทร์, 2555)

ช่วงที่ 2 ช่วงเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพและเหลือขาย พบว่า เศรษฐกิจหลักของชุมชนบางสระแก้ว คือ ข้าวและอาหารทะเล โดยผลิตเพื่อไว้รับประทานกันอย่างเพียงพอในครัวเรือนเมื่อเหลือจึงขายเป็นรายได้เสริม การปลูกผักสวนครัวเป็นการใช้เวลาว่างที่เหลือจากการทำเกษตรกรรม ประมาณปีพ.ศ.2527 มีถนนไฟฟ้าเริ่มเข้ามาในชุมชนบางสระแก้วเป็นการสร้างความเจริญให้แก่หมู่บ้าน ทำให้เกิดความสะดวกทางการขนส่งที่ดีขึ้น และความต้องการสิ่งของที่นอกเหนือไปจากปัจจัยสี่ที่มีมากขึ้น ส่งผลให้ชาวชุมชนบางสระแก้ว มีความต้องการหารายได้เพื่อมาทดแทนรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นจากจุดนี้เองกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงสถานะทางเศรษฐกิจชุมชนด้วยการพัฒนาจากเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพในอดีต ก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจเพื่อการยังชีพเหลือขายแบบเศรษฐกิจระบบทุนนิยม ซึ่งได้ก่อให้เกิดวิกฤติในรูปแบบใหม่ นั่นคือ วิกฤติที่เกิดจากระบบทุนนิยมและลัทธิวัตถุนิยม สิ่งที่เราเรียกว่า “ทุนโลกาภิวัตน์” ได้ก่อรูปและเติบโตขึ้นมาและมีพลังอำนาจในการสะสมทุนแบบการเก็งกำไร ดังนั้นสภาพเศรษฐกิจโดยรวมจึงจำเป็นต้องสร้างนวัตกรรมด้านการผลิตใหม่(นพวรรณ ใจชื่น, 2549)

ช่วงที่ 3 ช่วงเศรษฐกิจเพื่อขาย พบว่า ชุมชนบางสระแก้วเริ่มมีการทำการเกษตรเพื่อขาย ยุคนี้ระบบทุนนิยมเริ่มเข้ามามีอิทธิพลในชุมชน จึงเกิดการทำลายทรัพยากรอย่างล้างผลาญและการเปลี่ยนแปลงนาข้าวเป็นนากุ้ง เนื่องจากกุ้งกุลาดำ หรือกุ้งขาว ขายได้ราคาดีกว่า ซึ่งการเลี้ยงกุ้งของชาวบ้านทำไปโดยไม่มีความรู้ จึงต้องพึ่งพาอาศัยนายทุนที่เข้ามาพร้อมกับยารักษาโรคกุ้งที่มีราคาแพงมาก ต่อมาเมื่อกุ้งติดโรคประกอบกับนโยบายรัฐบาลได้มีการส่งเสริมอาชีพทางการเกษตรได้จัดตั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ปล่อยเงินกู้ให้เกษตรกร ทำให้ชาวบ้านเอาโฉนดที่ดินไปจำนองนำเงินออกมาใช้หนี้สินเมื่อเลี้ยงกุ้งขาดทุน ทำให้ชาวบ้านเป็นหนี้กันมากบางครัวเรือนติดหนี้แก้ไขปัญหาก็ไม่ได้จนต้องคิดสั้นผูกคอตายก็มี บางรายเปลี่ยนมาเลี้ยงปลาเก๋า ปลากระพง ซึ่งลงทุนสูงขึ้นอีกและกำไรก็ลดน้อยลง อาชีพเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อขายเป็นหลักเริ่มสร้างความไม่ยั่งยืนสำหรับชุมชนบางสระแก้ว ขณะที่ความเจริญทางด้านวัตถุเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว

ทางราชการมีการจัดงบประมาณสนับสนุนการก่อสร้างถนนหนทางขึ้นใหม่หลายสาย นอกจากนี้ยังมีพ่อค้าแม่ค้าจากชุมชนอื่นนำสินค้ามาขาย ได้แก่ เสื้อผ้า ข้าวของเครื่องใช้ไฟฟ้า รวมถึงอุปกรณ์อำนวยความสะดวกประเภทต่าง ๆ มาให้บริการกันถึงบ้าน สามารถเลือกใช้บริการได้ทั้งเงินสดและเงินผ่อน และมีนายทุนเดินทางเข้ามาในหมู่บ้านเพื่อซื้อผลผลิตทางการเกษตรในรูปแบบพ่อค้าคนกลาง มีการซื้อที่ดินไว้เก็งกำไร เศรษฐกิจการผลิตแบบเพื่อขายที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีผลทำให้ชาวบ้านเกิดความลุ่มหลงในระบบทุนนิยมด้วยการให้เช่าที่ดินหรือขายที่ดินเพื่อนำเงินไปซื้อความสุขให้ตนเอง สมัยนี้คนในชุมชนบางสระเกล้าติดหนี้ทั้งในระบบและนอกระบบ ส่วนคนหนุ่มสาวหันไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม หรือสถานประกอบการต่าง ๆ (ปริษา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ, 2556)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนบางสระเกล้า ตำบลบางสระเกล้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนบางสระเกล้า พบว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยด้านการปกครองและการบริหาร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน ดังนี้

ปัจจัยด้านการเมือง จากการศึกษาพบว่า รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมพืชเศรษฐกิจ โดยการส่งเสริมให้คนในชุมชนผลิตเพื่อขาย เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนและการส่งออกของประเทศได้ด้วยอีกทางหนึ่ง ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพเหลือขายไปสู่เศรษฐกิจเพื่อการขายอย่างเต็มรูปแบบ ด้วยการช่วยเหลือจากทางรัฐบาลที่สนับสนุนพันธืพืชและเงินทุนต่าง ๆ มีการจัดตั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนให้แก่เกษตรกรเป็นกองทุนกู้ยืมสำหรับเกษตรกรที่มีดอกเบี้ยต่ำ เป็นสถาบันการเงินที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรด้วยการให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุนแก่ภาคการเกษตรและชนบท ควบคู่กับการเสริมสร้างองค์ความรู้และสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ เน้นการบริหารจัดการที่เชื่อมโยงภาคธุรกิจกับชุมชน เป็นธนาคารพัฒนาชนบทที่มั่นคง มีการจัดการที่ทันสมัย เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรรายย่อย ส่งเสริมองค์ความรู้แก่เกษตรกรในเรื่องที่กระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม

ปัจจัยด้านการปกครองและการบริหารการ จัดตั้งตำบลบางสระเกล้า เป็นองค์กรปกครองท้องถิ่น โดยการจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงปัจจุบัน คือ องค์การบริหารส่วนตำบลบางสระเกล้าเล็งเห็นปัญหาและความเดือดร้อนของประชาชนอย่างใกล้ชิดและตรงจุด มีการส่งเสริมด้านการศึกษาสร้างโรงเรียนที่ให้ความรู้ทางการศึกษาด้านวิชาการแก่ชุมชน และสถานีนอนามัยที่คอยตรวจและดูแลรักษาป้องกันโรคภัยต่าง ๆ ในชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้แล้วการเข้ามาของนโยบายทางด้านการศึกษา ด้านสถานีนอนามัย และความช่วยเหลือต่าง ๆ จากทางภาครัฐตามนโยบายการพัฒนาประเทศที่ดี เป็นการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่ชุมชนและพัฒนาเศรษฐกิจของตำบลบางสระเกล้าให้ก้าวหน้าเปลี่ยนแปลงไปจากการเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพ ซึ่งเป็นการผลิตเพื่อกินใช้ในครัวเรือนและ

แลกเปลี่ยนสิ่งของซึ่งกันและกัน ปรับเปลี่ยนเป็นเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพในครัวเรือนเหลือขายเป็นการสร้างรายได้แก่คนในชุมชน เพราะนโยบายด้านคมนาคมที่เข้ามาในหมู่บ้านการสร้างถนนหนทางที่ดีขึ้น ตลอดจนไฟฟ้าที่ส่องสว่างในชุมชนอันเป็นผลทำให้เศรษฐกิจของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปสู่เศรษฐกิจเพื่อขายอย่างในปัจจุบัน เนื่องมาจากความสะดวกสบายทางการเดินทางและสิ่งอำนวยความสะดวกเทคโนโลยีที่ไร้พรมแดนของยุคโลกาภิวัตน์ ที่ทำให้การติดต่อสื่อสารรวดเร็ว ตลอดจนการเข้ามาดูแลของภาครัฐทำให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุนและความรู้ทางด้านเกษตรกรรมแบบสมัยใหม่ เพื่อลดระยะเวลาการเก็บเกี่ยวและเพิ่มคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร การประกันราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ การประกันภัยเนื่องจากน้ำท่วม ภัยแล้งทางธรรมชาติ โดยการจ่ายเงินชดเชยให้แก่เกษตรกรเพื่อเป็นเงินทุนในการเพาะปลูกครั้งต่อไป

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่าตำบลบางสระแก้ว เป็นชุมชนที่พึ่งพาตนเองมาโดยตลอดและเมื่อมีการคมนาคมที่ดีขึ้นจากอดีต เนื่องจากมีถนนและไฟฟ้าเข้ามาในตำบลบางสระแก้ว ประมาณปี พ.ศ.2527 - 2535 ตามลำดับ เป็นการสร้างความเจริญให้แก่หมู่บ้าน เพิ่มความสะดวกสบายแก่ตำบลบางสระแก้วเป็นอย่างมาก ความสะดวกทางการขนส่งที่ดีขึ้น และความต้องการสิ่งของที่นอกเหนือไปจากปัจจัยสี่ที่มีมากขึ้น ส่งผลให้ชาวชุมชนบางสระแก้วมีความต้องการหารายได้เพื่อมาทดแทนรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น ความต้องการสินค้าฟุ่มเฟือยที่เพิ่มมากขึ้นของตำบลบางสระแก้วที่มาจากเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามากขึ้นตามยุคตามสมัย ความอยากมีอยากได้ที่เพิ่มมากกว่าปัจจัยสี่ จึงเป็นตัวกระตุ้นให้ตำบลบางสระแก้วต้องมีเศรษฐกิจเพื่อขาย เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนมากยิ่งขึ้นตามลำดับ

การปรับเปลี่ยนแบบแผนการผลิตเป็นปัจจัยสำคัญให้คนในตำบลบางสระแก้วต้องจัดความสัมพันธ์กันในรูปแบบต่าง ๆ ที่แตกต่างไปจากแบบแผนการผลิตแบบดั้งเดิม สาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการผลิต คือการที่ชุมชนต้องปรับตัวตามอิทธิพลการพัฒนาของรัฐและตลาด การที่คนในชุมชนจะสามารถรักษาความสัมพันธ์ในเชิงพึ่งพากันได้ และลดการพึ่งพาภายนอก จะต้องสร้างความเข้มแข็งทั้งเรื่องของเป้าหมายการผลิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความมีเหตุผลของตนเองในการผลิต ความกล้าหาญในการวิเคราะห์วิจารณ์สิ่งต่างๆจากภายนอกด้วยข้อมูลและเหตุผล

ปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน พบว่า ในช่วงแรกๆของการตั้งตำบลบางสระแก้ว ชาวบ้านยังคงเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจและสิ่งเร้นลับ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางยึดเหนี่ยวจิตใจ มีวัฒนธรรมในเรื่องของการช่วยเหลือในลักษณะของการ “ของแรง” “ตกแรง” และการ “ลงแขก” ที่ถูกกลืนหายไปจากสังคมตำบลบางสระแก้วในเวลาต่อมา วัฒนธรรมที่เต็มไปด้วยสัมพันธ์ภาพอันดีที่เป็นคุณลักษณะสำคัญของคนไทย ที่เกิดขึ้นมาในอดีตตลอดจนดำรงอยู่ในปัจจุบันและกำลังจะเสื่อมไปในอนาคตอันใกล้ นี้มีสาเหตุมาจากการแพร่ขยายของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและบริโภคนิยม มิติที่สำคัญอันเป็นข้อค้นพบจากการศึกษาก็คือ คนเสื่อมจากศีลธรรม คนหันหลังให้วัด ประเพณีไปลามาไหว้ที่เคยเป็นเอกลักษณ์เด่นของชุมชนกลับกลายเป็นเรื่องน่าละอายใจในการปฏิบัติ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ในการวิเคราะห์ถึงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยอภิปรายเปรียบเทียบระหว่างข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาสามารถนำมาอภิปรายกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ทฤษฎีการสร้างความทันสมัย เป็นทฤษฎีพัฒนาสังคมที่เป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงจากสังคมที่ยังไม่เจริญซึ่งมีระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมล้าหลังเปลี่ยนไปสู่สังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และมีเทคโนโลยีระดับสูงตามแบบประเทศยุโรป ตะวันตก และในอเมริกาเหนือ ทฤษฎีการสร้างความทันสมัยมองว่า ชุมชนเกษตรกรรมเป็นลักษณะของสังคมแบบดั้งเดิม ดังนั้นชุมชนเกษตรกรรมจึงกำลังเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยมากขึ้น โดยทำให้ชาวเกษตรกรรมเปลี่ยนมาเป็นผู้ประกอบการจากการอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ทำให้การผลิตขนาดใหญ่ขึ้น มีการจ้างแรงงานและการผลิตจะเปลี่ยนจากเป้าหมายของการผลิตเพื่อยังชีพเป็นการผลิตเพื่อการตลาดหรือเพื่อขาย

2. ทฤษฎีมาร์กซิสต์ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรกรรมในประเทศไทยมี 2 กระแส คือ ทฤษฎีมาร์กซิสต์ตามแบบฉบับ และวิธีการผลิตตามแบบเอเชีย ทฤษฎีมาร์กซิสต์ตามแบบฉบับมองว่าชุมชนเกษตรกรรมเป็นระบบก่อนทุนนิยม ซึ่งชาวเกษตรกรรมมีลักษณะเป็นชนชั้นหนึ่ง และการขยายตัวของระบบทุนนิยมแบบอุตสาหกรรมจะมีผลให้ชุมชนเกษตรกรรมต้องมีการเปลี่ยนแปลง โดยการทำให้แตกขั้วออกเป็นชนชั้นต่าง ๆ ชาวเกษตรกรรมมีฐานะรวย ชาวเกษตรกรรมมีฐานะปานกลาง และชาวเกษตรกรยากจน กล่าวคือจะมีชาวเกษตรกรส่วนหนึ่งกลายมาเป็นผู้ประกอบการที่เป็นเจ้าของเครื่องมือ และปัจจัยการผลิตตลอดจนการจ้างแรงงาน ในขณะที่ชาวเกษตรกรอีกส่วนหนึ่งจะสูญเสียปัจจัยการผลิตกลายมาเป็นชาวเกษตรกรรับจ้าง ดังนั้นชุมชนเกษตรกรรมก็จะเปลี่ยนเป็นระบบทุนนิยม

ส่วนวิธีการผลิตตามแบบเอเชียมองว่าชุมชนเกษตรกรรมเป็นหมู่บ้านที่ประกอบไปด้วยผู้ผลิตรายย่อยอิสระชุมชนเกษตรกรรมเป็นสถาบันเก่าแก่ที่มีความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากชาวเกษตรกรตั้งอยู่บนค่านิยมที่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงทำให้มีความเป็นชุมชนสูง ดังนั้นเมื่อมีการขยายตัวของระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมความเป็นชุมชนจึงป้องกันมิให้แตกขั้วออกเป็นชนชั้นต่าง ๆ อย่างง่ายดาย อย่างไรก็ตามก็ชุมชนเกษตรกรรมก็มีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ ไปสู่วิธีการผลิตแบบทุนนิยมเพื่อเป็นวิธีการผลิตที่ก้าวหน้ากว่า

3. ทฤษฎีชานอนอฟ จากการสังเคราะห์ทฤษฎีสองระบบของเศรษฐกิจชุมชนของฉัตรทิพย์ นาถสุภา ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชุมชนเกษตรกรรมบางสะแกได้ว่า ต้องมองเศรษฐกิจชุมชนเกษตรกรรมออกเป็นอีกระบบเศรษฐกิจหนึ่งที่ต่างไปจากระบบเศรษฐกิจทุนนิยม เนื่องจากชุมชนเกษตรกรรมมีจุดกำเนิดและประวัติความเป็นมาของตนเองมีกลไกของตนเอง ดังนั้นเศรษฐกิจของชาวเกษตรกรจะคงอยู่คู่ไปกับเศรษฐกิจนิยมกลายเป็นเศรษฐกิจสองระบบ

จากทฤษฎีทั้ง 3 พบว่าข้อค้นพบในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับทฤษฎีของสายทฤษฎีมาร์กซิสต์ ทฤษฎีชานอนอฟ และทฤษฎีการสร้างความทันสมัย กล่าวคือ เมื่อมองในแง่ทิศทางของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจจะพบว่า วิถีชีวิตของคนที่อาศัยอยู่ในตำบลบางสระแก้ว มีการ

เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจากเกษตรกรรมเพื่อการยังชีพ ไปเป็นการเกษตรกรรมเพื่อขาย ดังนั้นจึงสอดคล้องกับทฤษฎีของชಾಯานอฟ เพราะสามารถปรับตัวเพื่อรักษาวิถีชีวิตที่มีอยู่เดิมได้

นอกจากนี้ ผลการศึกษาครั้งนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อนัญญา เณรจิตต์ (2535) ที่เคยศึกษาไว้ในเรื่อง ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าชายเลนต่อสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวประมงพื้นบ้าน ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านอิเทพ ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนประมงเป็นชุมชนที่มีลักษณะความผูกพันทางเครือญาติสูงการดำรงชีวิตแต่ดั้งเดิมมีลักษณะที่พึ่งพาการใช้ประโยชน์ของป่าชายเลนสูง และเนื่องจากมีความสัมพันธ์ทางการค้ากับพ่อค้าภายนอกชุมชนมานานับ 100 ปี ทำให้ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ต่อเนื่องและค่อยเป็นค่อยไป จนถึงในช่วงที่เริ่มมีเรือเครื่อง ทำให้การติดต่อกับสังคมภายนอกมีความสะดวกและรวดเร็วขึ้น ชุมชนบ้านอิเทพเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงด้านพื้นที่ป่าชายเลน เมื่อมีการสัมปทานป่าช่วงปี 2514 – 2529 ต่อเนื่องมาสู่ช่วงการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งในช่วงปี 2529 ถึงปัจจุบัน มีผลให้ป่าชายเลนซึ่งเป็นทรัพยากรหลักในการดำรงชีพของ ชาวประมงพื้นบ้านแถบนี้มีการเปลี่ยนแปลงสูงเป็นการ เปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วมาก อันส่งผลกระทบต่อสภาพทางสังคม ความเป็นอยู่ของชาวประมงที่มีลักษณะที่พึ่งพิงกับสังคมภายนอก มากขึ้นและระบบการควบคุมและบทบาทของสมาชิกเปลี่ยนแปลง ไปเนื่องจากระบบการผลิตที่มีการแข่งขันที่สูงขึ้น ระบบเครือญาติและสังคมมีความผูกพันลดลง นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าชายเลนไปเป็นนาทุ่งมีผลทำให้ ระบบนิเวศป่าชายเลนเปลี่ยนแปลงไป เพราะการทำลายป่าชายเลนเท่ากับการทำลายแหล่งอาศัยและแหล่งอาหาร ของสัตว์น้ำ ทำให้สัตว์น้ำที่เป็นทรัพยากรที่ให้รายได้หลักแก่ชาวประมงพื้นบ้านมีการเปลี่ยนแปลงในเชิงลดลง ชาวประมงจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตระบบการผลิตให้มีความสอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่นอกจากนี้ จากการศึกษาพบว่า ระดับรายได้ของชาวประมงมีระดับที่สูงขึ้น เนื่องจากระบบตลาดมีแนวโน้มที่ดีในการให้ระดับราคา แต่ขณะเดียวกันเมื่อป่าชายเลนหมดสภาพลง สภาพการใช้ประโยชน์ของป่าลดลงทำให้ชาวประมงมีรายจ่ายที่สูงขึ้น และการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตที่มีระดับทุนที่สูงขึ้น มีผลให้ชาวประมงมีภาวะหนี้สินที่สูงขึ้น และการลดลงของ พื้นที่ป่าชายเลนก็ส่งผลให้อาชีพของชาวประมงเปลี่ยนแปลงไปด้วยจากอาชีพที่ทำควบคู่ระหว่างอาชีพค้าไม้พื้นและการประมงเป็นหลักเหลือเพียงอาชีพประมงพื้นบ้านเท่านั้น ดังนั้นผลการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการยืนยันองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิม

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีข้อเสนอแนะที่เป็นนัยยะในเชิงนโยบายที่สำคัญดังนี้

1. ควรมีการส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรในการทำเกษตรกรรมในชุมชนและให้การช่วยเหลือและสนับสนุนให้ประชาชนกลุ่มนี้มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำลง เพื่อจะได้มีเงินทุนหมุนเวียนในการทำเกษตรกรรมต่อไป

2. ชาวตำบลบางสระเก้าต้องยึดหลักเศรษฐกิจ พออยู่ พอกินและพอเพียงตามแนวทางพระราชดำริของรัชการที่ 9 ให้รู้จักการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์มากที่สุด การใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และมีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายในครัวเรือน

3. ควรส่งเสริมการพัฒนาอาชีพให้กับแม่บ้านและพ่อบ้านที่อยากทำอาชีพเสริม เพื่อช่วยเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรของชาวตำบลบางสระเก้า เพื่อเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าต่าง ๆ ของตำบลบางสระเก้า ส่งออกไปขายตามหมู่บ้านใกล้เคียง เป็นสินค้าประจำตำบลเป็นของฝากประจำจังหวัดได้อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง (References)

- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2555). *วิธีวิทยาการวิจัยทางสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 1. จันทบุรี: โครงการการผลิตตำรา สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- เฉลิมชัย ทองอยู่. (2563, ธันวาคม 1). *ผู้อาวุโสชุมชน, สัมภาษณ์*.
- อุทัย สีเผือก. (2563, ธันวาคม 20). *ปราชญ์ชุมชน, สัมภาษณ์*.
- สุรศักดิ์ บรรเทาวงษ์. (2563, ธันวาคม 11). *ทายาทตระกูลดั้งเดิม, สัมภาษณ์*.
- สถิตย์ แสนเสนาะ. (2563, พฤศจิกายน 23). *ผู้นำชุมชน, สัมภาษณ์*.
- ภารดี มหาขันธ. (2555). *การตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือการปรับปรุงประเทศตามแบบสมัยใหม่ถึงปัจจุบัน*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2556). *เศรษฐกิจสีเขียวของชุมชนภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ: กรณีศึกษาชุมชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. กรุงเทพฯ : สำนักงานสนับสนุนวิจัย
- นรวรรณ ใจชื่น. (2549). *หนีนहींให้มีกิน การจัดการความรู้แก้ไขปัญหาความยากจน*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายประสานงานวิชาการชมรมพัฒนาเพื่อนตะวันออก ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ(สสส.)
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางสระเก้า. (2564). *ข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนบางสระเก้า*. สืบค้น 8 ตุลาคม, จาก <http://www.bangsarakao.go.th>